

ВПЛИВ КУРСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

Постановка проблеми. Машинобудівельний комплекс є одним із провідних галузей промисловості України, успішний розвиток якого вплине на ефективне функціонування супутніх йому галузей. Виходячи з того наскільки ефективно та дієво Україна проводить свою політику настільки ефективна буде діяльність промисловості України. Так, курсова політика України в контексті монетарної політики має у своєму розпорядженні досить дієві важелі, які можуть як посприяти, так і нанести шкоди економіці країни в цілому, та економіці підприємств окремо, в залежності від напрямку їх економічної діяльності.

Підприємства машинобудівельного комплексу Запорізького регіону експортноорієнтовані, тому зміна валютного курсу в бік девальвації чи ревальвації змінює економічне становище підприємства, ціну товару, структуру фінансових ресурсів, це по-перше, а по-друге не стабільний валютний курс робить країну-виробника не привабливою у сфері залучення інвестицій та міжнародної торгівлі.

Мета статті. Визначити вплив курсової політики на формування та ефективне використання фінансових ресурсів підприємств запорізького регіону на прикладі ВАТ «Запорізького заводу «Перетворювач».

Виклад основного матеріалу. Для аналізу впливу курсової політики на формування та ефективне використання фінансових ресурсів ВАТ «Запорізького заводу «Перетворювач» перш за все необхідно дослідити динаміку валютного курсу гривні, визначити які інструменти курсової політики та яким чином вплинули на формування валютного курсу; після цього необхідно виділити показники за якими визначатиметься ефективність формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Так, утримуючи стабільним офіційний курс гривні щодо долара США протягом 2007 року відповідно до попереднього року, Національний банк України не застосовував жорсткої фіксації обмінних курсів, які формувалися на валютному ринку України. Валютний курс відображав зміну попиту та пропозиції на валютному ринку, де спостерігалася перевищення пропозиції іноземної валюти над попитом, тому Національний банк України врівноважував валютний курс переважно через купівлю іноземної валюти (рис. 1).

У 2008 році динаміка валютного курсу гривні до долара США характеризувалася більшою гнучкістю, так протягом січня – серпня на валютному ринку спостерігався сталий девальваційний тиск на гривню, але вже починаючи з вересня ситуація змінилася. На фоні того, що в Україні поглибилася світова фінансова криза відбулося скорочення експортних доходів разом із ускладненням доступу до зовнішніх запозичень, що призвело у свою чергу до дефіциту іноземної валюти на внутрішньому ринку. Відбулося зниження як офіційного курсу гривні, так і курсу на міжбанківському та готівковому ринках. В цілому за 2008 рік офіційний курс гривні до

Динаміка валютного курсу гривні

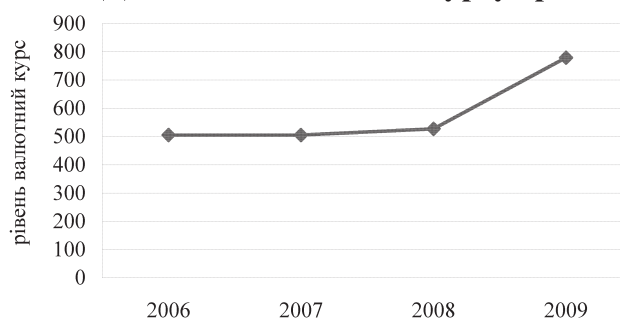

Рис. 1. Динаміка змін рівня валютного курсу гривні за період 2006–2009 рр. [2–4]

долара США знизився на 52,5% та становив 526,72 грн. за 100 дол. США. Починаючи з листопада 2008р. курс гривні до основних іноземних валют стрімко почав знижуватися та на кінець грудня 2008 р. становив 770,00 грн. за 100 дол. США [3, с. 53].

Протягом 2009 року офіційний курс гривні до долара США знизився на 3,7% порівняно з 2008 роком [4, с. 50]. Необхідно зазначити, що в цілому динаміка курсу гривні зазнала значних коливань, так на початку року спостерігалася падіння курсу гривні, влітку — певна його стабілізація, а восени знову відновився девальваційний тиск на гривню. Це було зумовлено рядом причин, зокрема:

- низька ємність внутрішнього ринку для компенсації спаду зовнішнього попиту;
- неефективне використання зовнішніх кредитів, які були спрямовані переважно на підтримку приватного споживання;
- спад виробництва, зорієнтованого на виготовлення традиційної товарної групи вітчизняного експорту;
- зменшення валютних надходжень за зовнішніми кредитами та депозитами нерезидентів;
- підвищення ризиків, пов'язаних з кредитуванням резидентів України;
- відтік іноземної валюти до нерезидентів з України у вигляді переказів для погашення раніше отриманих від них кредитів.

Також, оцінюючи динаміку валютного курсу гривні, необхідно зазначити, що протягом останніх років спостерігалася суттєве здороження імпортованих енергоносіїв, а також циклічне підвищення політичної напруженості, що призвело не тільки до погіршення інфляційних очікувань, але й одночасно до перевищення попиту над пропозицією на іноземну валюту. У такому випадку можна говорити про знецінення національної грошової одиниці, що призводить до негативних ринкових очікувань, а це веде за собою до зниження інвестиційної привабливості вітчизняної економіки, а також конкурентних переваг українських виробників.

Що стосується інструментів, які використовувалися НБУ для підтримки стабільним валютний курс гривні, то це були переважно валютні обмеження, валютний контроль та валютні інтервенції. Валютні обмеження та валютний контроль застосовувалися на міжбанківському ринку для купівлі-продажу іноземної валюти як для нерезидентів країни, так і для комерційних банків по спотовим та форвардним операціям. Це дало змогу знизити рівень спекуляцій на міжбанківському ринку під час найвищої девальвації гривні, яка спостерігалася у лютому 2009 року, та трохи урівноважити коливання валютного курсу гривні.

Але все ж таки на готівковому ринку спостерігався суттєвий розрив між пропозицією та попитом на іноземну валюту. Перш за все це було зумовлено тим, що населення не довіряє гривні, як засобу накопичення, та віддає перевагу іноземній валюті для збереження своїх заощаджень. А по-друге, населення скуповує іноземну валюту для повернення кредитів, які були взяті до того, як гривня почала девальвувати.

Також НБУ використовував валютні інтервенції для згладжування валютних коливань та підтримував під час зміцнення національної одиниці. Так, протягом 2006–2007 років спостерігалась позитивна динаміка змін обсягів валютних інтервенцій, які проводив НБУ. Зокрема, в 2007 році сальдо валютних інтервенцій Національного банку України становило майже 7.6 проти 0.9 млрд. дол. США у 2006 році [2, с. 62–63] (рис. 2).

Починаючи з грудня 2008 року з метою підвищення прозорості валютних інтервенцій Національним банком України були запроваджені валютні аукціони, які сприяли підтриманню кредитних зобов'язань населення в іноземній валюті, на яких здійснювався продаж доларів США, євро та швейцарських франків. Протягом 2009 року на цих аукціонах було продано 1,4 млрд. дол. США, регулярне проведення яких мало позитивний вплив на стабілізацію ринкових очікувань, попит на іноземну готівку та загальний стан валютного ринку

Так, для мінімізації девальваційного тиску на гривню та для стабілізації ринкових очікувань НБУ активно продав іноземну валюту, обсяги яких становили у 2008 році 3,9 млрд. дол. США, а в 2009 10,4 млрд. дол. США [4, с. 52]. Валютні інтервенції також використовувались для продажу іноземної валюти резидентам для підтримки зовнішніх платежів за їх борговими зобов'язаннями

та розрахунками за критично важливими імпортними контрактами.

Також відповідно до умов Меморандуму про економічну та фінансову програми «Стенд-бай» Національним банком України з квітня 2009 року було започатковано встановлення офіційного курсу гривні до долара США на рівні середньозваженого курсу продавців і покупців на міжбанківському валютному ринку України за попередній робочий день з можливим відхиленням +/-2%. Це активно сприяло підтриманню стабільним курсу гривні та його зміцненню як на міжбанківському та готівковому валютних ринках України.

Крім цього Національним банком України починаючи з 2007 року було продовжено вдосконалення норм валютного регулювання, пов'язаних з експортом та імпортом капіталу, зокрема розширення сфери використання національної валюти та підвищення загального попиту на неї за рахунок запровадження в Україні програми фінансування кредитних проектів для українських суб'єктів підприємницької діяльності в гривні.

Що стосується визначення джерел формування та ефективності використання фінансових ресурсів підприємств, необхідно перш за все зробити оцінку структури фінансових ресурсів на прикладі ВАТ «Запорізький завод «Перетворювач» (табл.1) та виділити показники з якими буде визначатися ефективність використання за умов на валютному ринку країни.

Для оцінки формування структури фінансових ресурсів підприємства Воробійов Ю. М. та Холод Б. пропонують використовувати такі показники, най значущі з яких:

питома вага власних фінансових ресурсів у сукупних фінансових ресурсах підприємства;

питома вага позикових коштів у сукупних фінансових ресурсах підприємства [5, с. 132].

Так, протягом 2007–2009 років обсяг фінансових ресурсів ВАТ «Запорізький завод «Перетворювач», в т. ч. власних, позичених та залучених зріз у 2008 р. на 31616,1 тис. грн. порівняно з 2007 р., та у 2009 р. на 8138 тис. грн. порівняно з 2008 р. незважаючи на те, що Україну у жовтні 2008 р. настигла світова фінансова криза та українська гривня почала різко девальвувати. Але все ж таки темпи зростання обсягів фінансових ресурсів підприємства знизилися.

Що стосується оцінки формування структури фінансових ресурсів підприємства за показниками Воробійова Ю. М. та Холода Б., то питома вага власних фінансових ресурсів у сукупних фінансових ресурсів склала 71% у 2007 році, у 2008–2009 роках склала 67%, а відповідно питома вага позикових коштів у сукупних фінансових ресурсах підприємства у 2007 році склала 29%, а в 2008–2009 роках зросла до 31% (рис. 3).

Це свідчить про те, що фінансовий стан підприємства є досить стійкий, хоча вже в 2008–2009 роках частка

Рис. 2. Динаміка змін обсягів валютних інтервенцій за період 2006–2009 рр. [2–4]

Таблиця 1

Оцінка структури фінансових ресурсів ВАТ «Запорізький завод «Перетворювач» за 2007–2009 роки (тис. грн.)

Показники	2007	2008	2009
власні фінансові ресурси	88951,4	105919,5	110451,5
позичені фінансові ресурси	36699	51347	54953
залучені фінансові ресурси	0	0	0
Усього фінансових ресурсів	125650,4	157266,5	165404,5

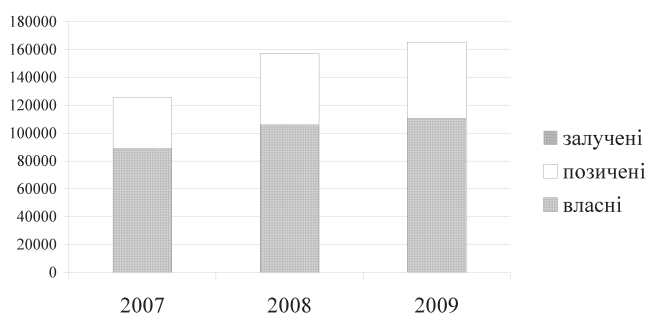

Рис. 3. Структура фінансових ресурсів ВАТ «Запорізький завод «Перетворювач» за 2007–2009 рр.

власних фінансових ресурсів у повному обсязі фінансових ресурсів підприємства знизилася на 3%, що свідчить про зниження ступеню фінансової незалежності підприємства від зовнішніх кредиторів.

Також це зумовлено рядом причин, внутрішнього та зовнішнього характеру, зокрема: зросла частка позик, кредитів, кредиторської заборгованості та поточних зобов'язань за розрахунками у статтях позичених фінансових ресурсів, знизився валовий дохід; Україну накрила хвиля світової фінансової кризи, українська гривня девальвувала відносно долара США, що призвело за собою подорожчання зовнішніх запозичень, а в деяких випадках зовсім зупинилося кредитування.

Необхідно зазначити, що вливання капіталу у вигляді позик чи кредитів є позитивним явищем, яке стимулює розвиток діяльності підприємств та економіки країни в цілому, але ціна повернення цих позик чи кредитів повинна бути розумною, бо в іншому випадку підприємство буде працювати тільки на погашення зобов'язань. Також це призводить до того, що рентабельність активів підприємства знижується внаслідок того, що залучення позикових фінансових ресурсів вимагає здійснення витрат на виплату відсотків за кредит, отже заздалегідь зменшує суму чистого прибутку підприємства. Ще призводить до зниження рівня фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

Для більш детальної оцінки ефективності використання фінансових ресурсів ВАТ «Запорізького заводу «Перетворювач» нами розраховано показники ефективності використання власних та позикових фінансових ресурсів (табл. 2).

Таблиця 2

Показники розрахунку ефективності використання фінансових ресурсів ВАТ «Запорізького заводу «Перетворювач» за 2007–2009 рр.

Показники	2007	2008	2009
Ефективність використання власних фінансових ресурсів			
рентабельність власних фінансових ресурсів	0,69	0,20	0,0003
коефіцієнт оборотності власних фінансових ресурсів	0,01	0,77	0,87
Ефективність використання позикових фінансових ресурсів			
рентабельність позикових фінансових ресурсів	0,38	0,13	0,33
коефіцієнт оборотності позикових фінансових ресурсів	1,79	1,32	1,17
коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань	2,45	1,92	1,48
коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за товари	60,11	19,85	11,25

З таблиці видно, що використання власних фінансових ресурсів було не досить ефективними, хоча й розраховані показники > 0. Так показник рентабельності власного капіталу із року в рік зменшується, що свідчить про те, що підприємство зазнає збитків. Показники коефіцієнту оборотності власних фінансових ресурсів збільшується з кожним роком, це свідчить про те, що ефективно використовуються оборотні кошти. Що стосується рентабельності позикових фінансових ресурсів, то найбільш ефективно вони використовувалися у 2007 році, а в 2008 році цей показник значно впав, та вже наступного року почав знову зростати, але ще не досяг достатнього рівня після ризького струсу світової фінансової кризи в Україні, коли раптом перестали надавати позики, кредити та підвищилася ціна їх повернення.

Для комплексної оцінки ефективності процесів використання фінансових ресурсів підприємства доцільно залучити наступну систему критеріїв [1, с. 50]:

- 1). Економічна ефективність використання фінансових ресурсів.
- 2). Підвищення економічної ефективності використання фінансових ресурсів.
- 3). Оптиміальна ефективність використання фінансових ресурсів.

Так, за першим критерієм середньорічний розмір чистого прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків та інших платежів у 2007 р. складає 0,23, у 2008 р. — 0,22; у 2009р. — 0,24, які > 0, тому можна говорити про підвищення економічної ефективності використання фінансових ресурсів у 2009 році до попереднього року, та зниження ефективності у 2008 році до попереднього року як видно з показників за другим критерієм (табл. 3).

Таблиця 3

Критерії комплексної оцінки ефективності процесів використання фінансових ресурсів ВАТ «Запорізький завод «Перетворювач» за 2007–2009 рр.

Показники	2007	2008	2009
1. Економічна ефективність використання фінансових ресурсів	0,23	0,22	0,24
2. Підвищення економічної ефективності використання фінансових ресурсів.	-	<	>
3. Оптиміальної ефективності використання фінансових ресурсів.	→ max	← min	→ max

За третім критерієм оптимальна ефективність використання фінансових ресурсів буде виконуватися за умов коли ефективність використання фінансових ресурсів прагнучим до максимального значення. Так, за даними у 2007 та 2009 роках фінансові ресурси використовувалися ефективно.

Розрахувавши ефективність формування та використання фінансових ресурсів підприємства та прослідивши динаміку валютного курсу гривні протягом 2007–2009 років можна зробити графік, який буде показувати пряму залежність цих показників та відображати реальну картину впливу курсової політики країни на ефективність формування та використання фінансових ресурсів ВАТ «Запорізький завод «Перетворювач» (рис. 4).

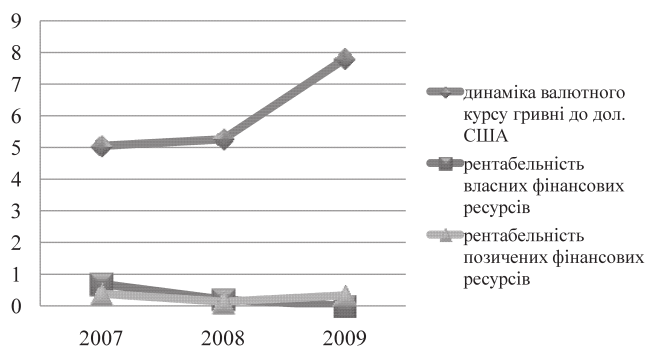

Рис. 4. Залежність рентабельності власних та позичених фінансових ресурсів ВАТ «Запорізький завод «Перетворювач» від зміни валютного курсу гривні за 2007–2009 роки.

Висновки. Курсова політика країни прямо впливає на джерела формування фінансових ресурсів, вартість позикового капіталу, рентабельність їх використання, оборотність фінансових ресурсів, поточних зобов'язань та кредиторської заборгованості за товари. Чим більше та швидше в країні відбувається девальвація національ-

ної одиниці тим не стійкішим стає фінансове положення підприємства, тим воно стає більш залежним від зовнішнього фінансування, а за умов світової фінансової кризи таке фінансування обходиться дорого та не всі позичальники хочуть ризикувати своїм капіталом, тому не вливають його у країну з нестійкою економічною та політичною ситуацією.

Література

1. Кравцова А.М. Оцінка ефективності процесу використання фінансових ресурсів підприємства / Кравцова А.М. // Економіка Криму. — 2006. — №16. — С. 47–50.
2. Річний звіт НБУ за 2007 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
3. Річний звіт НБУ за 2008 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
4. Річний звіт НБУ за 2009 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
5. Управління ресурсами підприємства : навч. посіб. / Воробйов Ю. М., Холод Б. і ін. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 288 с.